

УДК 330.1:339.9

ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНІ КРАЇНИ В СИСТЕМІ АГРАРНИХ ВІДНОСИН ЄС І ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ

*С. Н. Макуха, доктор економічних наук, професор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Досліджено особливості та еволюцію Спільної аграрної політики європейського Союзу (САП), її зміни, викликані приєднанням до ЄС постсоціалістичних країн. Проаналізовано процес успішного аграрного реформування Польщі. Доведено необхідність використання її досвіду у створенні передумов для перспективного включення аграрного сектору України в реалізацію Спільної аграрної політики (САП).

Ключові слова: *Спільна аграрна політика ЄС, імпорتنі мита, експортні субсидії, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, органічне землеробство.*

Постановка проблеми. Включення країн із перехідною економікою в глобалізаційний процес можна віднести до найбільш актуальних проблем, оскільки демократизація суспільства, ефективний розвиток економіки на основі системної трансформації виключають автаркію. Відомо, що відсутність науково обґрунтованої концепції інтеграції країн у світовий економічний простір та непрофесійні дії у зазначеному напрямі можуть викликати непослідовність зовнішньої економічної політики держав, серйозні політичні конфлікти у суспільстві. Саме тому використання досвіду успішно інтегрованих в ЄС постсоціалістичних країн є надзвичайно актуальним і корисним для реалізації євроінтеграційних перспектив трансформаційних держав, зокрема України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми включення перехідних країн у європейський економічний простір аналізувалися у низці наукових робіт, представлених дослідженнями Г. Білоруса, І. Бураковського, А. Гальчинського, Д. Дайнена, М. Деягіна, Т. Зінчук, С. Кваші, В. Козяка, Г. Колодко, Н. Косолапова, К. Кредисова, В. Новицького, О. Саніної, Т. Остапко, С. Соколенка, Дж. Сороса, А. Філіпенка, Ю. Шишкова, О. Шниркова та ін. Однак багатоплановість проблеми вимагає посилення уваги науковців до пошуку оптимальних механізмів включення в інтеграційні угруповання окремих галузей з урахуванням національних особливостей останніх.

Формулювання цілей. Метою статті є дослідження особливостей та еволюції спільної аграрної політики Європейського Союзу та досвіду включення й функціонування аграрної економіки постсоціалістичних країн — членів ЄС з метою його перспективного використання в українських реаліях.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що інтеграція до європейських та євроатлантичних структур передбачає в економічній царині досягнення трансформаційними країнами макроекономічної стабільності, здійснення структурних реформ, лібералізацію торговельних режимів, поліпшення умов конкуренції, структури й диверсифікації експорту, здійснення промислової політики, спрямованої на зниження матеріало- й енергомісткості виробництва. Серед зазначених завдань особливе значення для України має процес створення необхідних передумов для успішного розвитку в межах ЄС однієї з пріоритетних галузей — сільського господарства. В цьому контексті може бути корисним досвід адаптації до умов ЄС аграрного сектору країн Прибалтики та Центральної Європи. Країни Центральної та Східної Європи члени ЄС ще з кінця 90-х рр. минулого сторіччя почали запроваджувати щодо аграрного сектору політичні інструменти, аналогічні до тих, що застосовуються в ЄС для подальшого приєднання до спільної сільськогосподарської політики, метою якої є:

- a) підвищення продуктивності сільського господарства через сприяння технічному прогресу, забезпечення раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва та оптимальне використання виробничих факторів, зокрема робочої сили;
- b) забезпечення належного рівня життя сільськогосподарської спільноти, зокрема збільшуючи особистий прибуток людей, що працюють у сільському господарстві;
- c) стабілізація ринків;
- d) забезпечення доступності постачання;
- e) забезпечення надходження постачання до споживача за прийнятними цінами.

Під час розробки спільної сільськогосподарської політики та окремих методів її застосовування належить враховувати:

- a) особливу природу сільськогосподарської діяльності, що впливає із соціальної структури сільського господарства та зі структурних і природних відмінностей між різними сільськогосподарськими регіонами;
- b) потребу здійснювати належне допасовування поступово;
- c) той факт, що в державах-членах сільське господарство становить сектор, тісно пов'язаний з усією економікою [1].

Для досягнення означених цілей заснована спільна організація сільськогосподарських ринків. Ця організація займається регулюванням цін, надає

виробникам маркетингові послуги, сприяє стабілізації обсягів експорту та імпорту сільськогосподарської продукції. Впроваджується єдина цінова політика. З метою підтримки сільськогосподарських виробників у 1962 р. утворено Європейський фонд орієнтації й гарантування сільського господарства — ФЕОГА (Funds European of orientation and agricultural guarantee, FEOGA). Фонд засновано в рамках плану «Зелена Європа», що передбачав утворення спільного аграрного ринку. Він субсидує експорт сільськогосподарської продукції за межі ЄС і, таким чином, сприяє продовольчій інтервенції країн Союзу на зовнішні ринки [2].

САП базується на трьох принципах:

– єдиному ринку, що має подвійне значення: застосування до сільськогосподарських продуктів правил вільного пересування товарів між країнами-учасницями і встановлення спільних цін і підтримки в євро;

– преференціях ЄС, що реалізуються: через захист спільного ринку від імпорту сільськогосподарської продукції з третіх країн за низькими цінами з метою гарантування доходів європейських фермерів; через захист від коливань світового ринку для підтримки стабільності;

– солідарних фінансах: витрати на впровадження САП повинні здійснюватися всіма членами на загальних підставах незалежно від національних інтересів. У 1962 р. був заснований єдиний сільськогосподарських фонд.

Основними механізмами САП є:

1. Інтервенційні ціни. Метою встановлення інтервенційної ціни є підтримка цін і гарантування доходів фермерів. За цими цінами скуповується продукція у випадку перенасичення ринку того чи іншого продукту, а також збуваються накопичені запаси у випадку, коли ринкові ціни перевищують контрольні.

2. Імпортні мита. Вони необхідні для того, щоб не допускати заповнення європейських ринків дешевшою імпортною продукцією [3].

3. Експортні субсидії використовуються з метою компенсації товаровиробникам ЄС різниці у вартості їхньої продукції при експорті за нижчими цінами на світових ринках. Проведена ЄС політика підтримки в значній мірі стимулювала експорт сільськогосподарської продукції і за низкою товарних позицій сприяла перетворенню ЄС із нетто-імпортера в нетто-експортера.

Історія реалізації спільної сільськогосподарської політики містить такі події:

1. Реалізація Плану С. Мансхольта (1960 р.), який передбачав ліквідацію малих фермерських господарств і організацію великих, більш ефективних виробництв. Ферми вважалися життєспроможними у разі, якщо могли давати середньорічний дохід своїм господарям, порівняний з доходом інших працівників регіону.

2. У 1992 р. були запропоновані реформи Р. Мак Шеррі. Ставилася мета підвищити конкурентоспроможність фермерів як на території Союзу, так і на світових ринках. Важливим елементом аграрної політики стало зниження цін на основні продукти, що призвело до обмеження зростання виробництва. Одночасно були вжиті заходи щодо сприяння руху до більш вільного сільськогосподарського ринку. Реформи скоротили рівень підтримки виробництва деяких сільськогосподарських продуктів, створили систему виплат за невикористані землі для їх виводу з виробництва і застосували заходи заохочення виходу фермерів на пенсію.

Наприкінці 90-х рр. очікувалося, що майбутнє розширення ЄС на схід означатиме приєднання до реалізації САП десяти країн із суттєво нижчим рівнем розвитку аграрної економіки, ніж у 15 країнах Євросоюзу. Під впливом такої події проводиться чергова реформа «План дій 2000». Вона містила чотири головних елементи:

- подальше зменшення рівня цін на певні сільськогосподарські продукти;
- стабілізацію сільськогосподарського бюджету на 2000–2006 рр.;
- збереження квот на молоко до 2008 р.;
- збільшення фінансування заходів, спрямованих на розвиток сільських територій [4].

Оскільки вищезазначені реформи не змогли розв'язати багатьох проблем спільної аграрної політики, 26 червня 2003 р. міністри ЄС прийняли план фундаментальної реформи Спільної сільськогосподарської програми. Найважливішою складовою реформування було скасування залежності розмірів субсидій від обсягу продукції, виробленої у фермерському господарстві. Реформа спонукає фермерів орієнтуватися на потреби ринку, підвищення якості аграрної продукції та дотримання екологічних стандартів.

Із суттєвим розширенням Євросоюзу у 2004 р. число фермерів зросло із 7 до 11 мільйонів, сільськогосподарські площі збільшилися на 30 % і виробництво на 10–20 %. Колишні країни соціалістичного табору одразу отримали цінову підтримку (експортне фінансування та інтервенційні закупки). Нові країни – члени ЄС отримали доступ до фонду сільського розвитку (для підтримки тих, хто рано йде на пенсію, найбідніших територій, для охорони довкілля та технічної допомоги).

У кінці 2013 р. у ЄС була схвалена нова спільна аграрна політика на період 2014–2020 рр., спрямована на всебічний розвиток сільського господарства. Якщо у 70-ті рр. аграрний бюджет складав 70 % усього бюджету ЄС, то у 2014–2020 рр. на це виділять 38 %, але від 960 млрд євро. За сім років європейські фермери отримають допомогу у розмірі 408,3 млрд євро. При цьому на субсидії буде витрачено 312,7 млрд євро. Це 76,6 % усього аграрного бюджету. 23,4 %, або 95,6 млрд євро буде виділено на розвиток сільських

територій. У документах Єврокомісії передбачається, що буде значно посилена підтримка облаштування молоді в сільському господарстві з наданням додаткової допомоги у 25 % упродовж перших п'яти років роботи. Здійснюватиметься підтримка власників дрібних господарств і фермерів, що практикують органічне (натуральне) сільське господарство.

Крім цього, до 30 % субсидій отримають фермери, що застосовують сівоозміну, зберігають пасовища і природу. Додаткову допомогу матиме сільське господарство в неблагополучних зонах. Більше 100 млрд євро буде інвестовано у 2014–2020 рр. на поліпшення якості ґрунтів, води, розвиток біологічної різноманітності і боротьбу з наслідками кліматичних змін. Значна увага приділятиметься збереженню екології. Зміни відбудуться і в механізмі виплат фермерам нових і старих членів Євросоюзу. Там, де зараз отримують в межах менше 90 % у середньому по Європі, виплати поступово збільшуватимуть [5].

Приєднання постсоціалістичних країн до Спільної сільськогосподарської програми потребувало суттєвої підготовки до вимог ЄС. Заходи, спрямовані на адаптацію аграрної економіки до правил ССП, у кожній трансформаційній країні мали свою специфіку. Однак можна вирізнити загальні напрями реформ, які створювали передумови для майбутньої участі країн Прибалтики, Центральної Європи, а нині й Хорватії в реалізації Програми:

- стимулювання структурних змін у розвитку аграрного виробництва;
- застосування механізму державної підтримки галузі;
- регулювання ринків сільськогосподарської продукції і ринку землі;
- оптимізація зовнішньоторговельної політики.

Наприклад, у Польщі аграрні перетворення були складовою частиною процесу реформування, який розпочавшись у 1990 р., тривав протягом 10 років. За цей час країна у надзвичайно важких умовах падіння виробництва, гіперінфляції, великого зовнішнього боргу змогла успішно завершити перехідний період, збільшивши промислове виробництво у 2,5 раза. Своїм успіхам Польща завдячує ефективній стратегії розвитку країни, яка будувалася на таких засадах:

1) макроекономічна стабільність на основі скорочення дефіциту державного бюджету, подолання дефіциту на національних ринках;

2) макроекономічна лібералізація, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, залучення іноземних інвестицій, створення конкурентного середовища шляхом відміни пілг, скорочення субсидій, лібералізації цін;

3) інституціональна структурна перебудова, приватизація державних підприємств, проведення антимонопольної політики, забезпечення незалежності національного банку, реформування фінансового сектору [6, с. 318].

Готуючись до вступу в ЄС, уряд Польщі посилив Бюджетну підтримку сільського господарства. Протягом 2001–2003 рр. допомога фермерам становила понад 59 млрд злотих. Активізувалася програма підтримки сільських регіонів, яка сприяла розвитку малого бізнесу, підвищенню рівня життя та відродженню соціальної інфраструктури, наданню сільськогосподарським працівникам інформації про умови аграрного виробництва в ЄС [7, с. 206].

У травні 2004 р. у Польщі були запроваджені ринкові правила ЄС, які передбачали надання виробникам зернових, олійних, кормових культур як прямої підтримки, так і підтримки стандартів на виробництво. Після того як Польща приєдналася до ЄС, і польські фермери підпорядкувалися загальній торговельній політиці, збільшився рівень захисту зернового ринку. На цьому ринку навіть невеликі обсяги імпортованої або експортованої продукції підлягають ліцензуванню. Раніше, коли ціни на зернові в країнах — членах ЄС були значно вищі, ніж на світовому ринку, організувати експорт було неможливо без додаткових форм субсидування. Протягом останніх років важливість експортних субсидій зменшилася, адже конкурентоспроможність зернових культур, що вирощуються в країнах — членах ЄС на світовому ринку зростає внаслідок зменшення або навіть зникнення цінових розбіжностей. Хоча після вступу Польщі до ЄС польські експортери зерна мали можливість отримати чималий зиск від субсидій [8].

Польське продовольство відіграє усе більшу роль у світі завдяки своїй якості, смаку, безпечності й екологічності. Саме тому сьогодні ціни на продукцію АПК Польщі є цілком конкурентоспроможними. Наприклад, ціна виробництва літра сирого молока становить 73 % від середньої ціни в ЄС, кілограма птиці — 74 % і яловичини — 75 %. Нині три чверті польського продовольчого експорту припадає на країни Євросоюзу. Дуже перспективним для країни є ринок Китаю і Далекого Сходу, де проживає значна кількість населення планети [9].

Увійшовши до складу Європейського Союзу, Естонія також активізувала політику модернізації сільського господарства і сприяння розвитку сільських регіонів. У країні з'явилася можливість використовувати різні сільськогосподарські субсидії та субсидії на сільське життя ЄС, поліпшився фінансовий стан підприємств, розширилися можливості для міжнародного співробітництва, виробники сільськогосподарської продукції змогли за допомогою субсидій застосувати нові технології й обладнання, що сприяло підвищенню продуктивності виробництва і якості продукції [10].

У процесі включення у європейське об'єднання постсоціалістичні країни зіткнулися з такими проблемами: зростання роздрібних цін на продовольство понад 10 % майже у всіх країнах — нових членах ЄС; присутність ажіотажного попиту (створення населенням запасів продуктів тривалого зберігання);

нерівність умов конкуренції фермерів країн ЦСЄ з фермерами ЄС внаслідок інтервенції дешевшої агропродовольчої продукції; зростання ставок ПДВ на основні та оборотні засоби виробництва; скорочення обсягів іноземного інвестування; загострення соціальних проблем та зростання кількості безробітних [11, с.17].

Важливим завданням для країн Центральної та Східної Європи при вступі до ЄС була адаптація стандартів якості та безпеки агропродовольчої продукції до вимог СОТ та законодавства ЄС. Впровадження європейських стандартів у галузі тваринництва в Польщі супроводжувалося ліквідацією базарів через невідповідність стандартам ЄС щодо безпеки продукції (чистоти, гігієни). Забій тварин здійснюють професійні забійники, що працюють за затвердженими стандартами на пункті забою. Як для м'ясної, так і для молочної продукції важливим стало її походження. Дорóга свинини чи молока до столу господаря задокументована і може бути простежена, оскільки тварини зареєстровані. Це гарантує як сумлінність самого фермера, так і переробника. Європейські вимоги до якості продуктів призвели до зміни раціону харчування тварин та його подорожчання. Зросли також витрати на послуги ветеринара, реєстрацію худоби, на модернізацію господарства, яка на 50 % компенсується урядовими програмами підтримки фермерства. Тому фермеру необхідно досягати набагато вищої продуктивності праці, ніж до запровадження європейських стандартів. Однак, як вважають польські фермери, в результаті приєднання до ЄС села оновилися, значно підвищився статус фермера. Він часто живе в більш комфортних умовах, ніж мешканець міста [12].

Досвід трансформації аграрної економіки Польщі доцільно використати в процесі створення умов для приєднання українського сільського господарства до Спільної аграрної політики ЄС. Суттєвою передумовою руху держави у зазначеному напрямі є та обставина, що за останні 12 років торговельний оборот сільськогосподарської продукції у торгівлі України з ЄС збільшився майже в 10 разів із 864 млн дол. США до 8,3 млрд дол. США. Значні перспективи в цьому напрямі відкривалися перед Україною у разі підписання Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС. Однак в умовах створення зони вільної торгівлі Україна зобов'язана гармонізувати своє законодавство в сфері сільського господарства до вимог 59 регламентів та директив. Проте, як зазначив міністр аграрної політики та продовольства України М. В. Присяжнюк, на Громадській раді при Міністерстві аграрної політики та продовольства України 28 листопада 2013 р., гармонізація потребує великих витрат, а Україна не отримала «обіцяної європейською стороною технічної та фінансової допомоги на гармонізацію законодавства та стандартів» [13].

Маючи на увазі необхідність продовження євроінтеграційного курсу України, важливого фактора очікуваних прогресивних змін в аграрному сек-

торі економіки України, значення галузі для забезпечення продовольчої безпеки держави, збільшення експортного потенціалу у Законі України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» збережена й істотно збільшена порівняно з минулим роком державна підтримка сільського господарства і, в першу чергу, тваринництва. На розвиток тваринництва передбачається направити 900 млн грн проти 650 млн грн, врахованих у бюджеті 2013 р.

Більш ніж удвічі збільшені витрати (201,8 млн грн) на підтримку розвитку заходів в агропромисловому комплексі, зокрема, збереження і збільшення поголів'я великої рогатої худоби, компенсацію процентної ставки за кредитами, розвиток обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів тощо. У зв'язку з цим для підтримки програм забезпечення оновлення техніки через лізинг передбачені витрати в сумі 192,0 млн грн, у тому числі за рахунок засобів загального фонду державного бюджету — 140,0 млн грн, що в 2,5 раза більше фактичних витрат 2013 р. У 2014 р., як і в попередні роки, збережена пільгова система оподаткування в сільському господарстві, завдяки чому товаровиробники отримають пільги на суму більше 20 млрд грн у 2014 р. [14].

Надзвичайно велике значення для впровадження європейських стандартів в аграрному секторі України і забезпечення його ефективності має створення обслуговуючих кооперативів. Слід зазначити, що теорія і практика цієї форми господарювання на терені колишнього СРСР не є новою. Теорія сільськогосподарської кооперації й конкретні практичні рекомендації щодо її організації та функціонування були розроблені видатним російським ученим А. В. Чаяновим, репресованим сталінським режимом. На основі його вчення успішно працюють сучасні селянські господарства на всіх континентах світу.

Російський кооперативний рух почався у 1908 р. на Першому всеросійському з'їзді представників кооперативних установ. Він прийняв до того часу широкі масштаби і проник у найвіддаленіші частини російської держави. На 1 січня 1924 р. сільськогосподарська кооперація Радянського Союзу налічувала 25000 кооперативів усіх видів (12 % загальної кількості селянських господарств). А. В. Чаянов завжди підкреслював, що сільськогосподарська кооперація є доповненням до самостійного селянського господарства, обслуговує його і без такого господарства не має сенсу [15, с. 8].

Нині відбувається процес відродження цієї форми організації аграрного виробництва, яка довела свою ефективність у всьому цивілізованому світі. Практика організації роботи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації поширена по всьому світу. У Франції нараховується 3,5 тис. сільськогосподарських кооперативів з переробно-збутової діяльності, 13,3 тис. кооперативів у цій країні спеціалізуються на спільному використанні техніки. Торік у Канаді нараховувалося понад 1,3 тис. сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Сьогодні в Україні зареєстровано 953 сільськогосподарських

обслуговуючих кооперативів, але працюючими є всього 618 кооперативів. Решта не має достатніх коштів для розгортання своєї діяльності.

З метою активізації та удосконалення роботи з утворення обслуговуючих кооперативів і підвищення їх ефективності був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію”», де визначаються види обслуговуючих кооперативів, умови членства в них, правила внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, напрями їх державної підтримки. Важливим є положення про те, що сільськогосподарські кооперативи здійснюють обслуговування своїх членів — виробників сільськогосподарської продукції, не маючи на меті одержання прибутку, і є неприбутковими організаціями [16].

Наблизити українську аграрну продукцію до стандартів ЄС і одночасно підвищити її конкурентоспроможність на ринках Союзу можливо на основі органічного землеробства. Україна має всі умови для реалізації відповідних технологій. Це система вирощування сільськогосподарських культур та утримання сільськогосподарських угідь, котра передбачає відмову від хімічних засобів захисту рослин від шкідників та хвороб, відмову від гербіцидів, мінеральних добрив та інших хімічних засобів, які є токсичними або мають тривалий період розкладання в навколишньому середовищі, відмову від ГМО, синтетичних стимуляторів росту, інокулянтів. У 2012 р. налічувалося 164 сертифікованих органічних господарства, і вони обробляли 278,8 тис. га сертифікованих органічних сільськогосподарських земель.

Фахівці вважають, що застосування системи органічного виробництва має ще багато перешкод, пов'язаних з відсутністю ринку землі, недостатнім правовим, фінансовим та інституційним забезпеченням зазначеного виробництва. Проте поряд зі здобутками органічне землеробство має ще багато перешкод у своєму поширенні. До них належать: несформований ринок землі та органічної продукції, недосконале законодавство і проблеми із відкотними схемами в забезпеченні виробників засобами виробництва гальмують розвиток цієї прогресивної системи. Однак тенденції світових продовольчих ринків демонструють зростання попиту на екологічно чисті продукти, що відкриває перед нашою позитивно динамічною галуззю значні експортні перспективи.

Висновки. Еволюція аграрної економіки Європейського Союзу свідчить про надзвичайну суперечливість цього процесу. Проте на основі Спільної аграрної програми, долаючи труднощі, приймаючи компромісні рішення, європейські країни впевнено реалізують головні цілі: зростання продуктивності праці та конкурентоспроможності продукції, підвищення її якості та екологічності, поступове вирівнювання параметрів економічного розвитку регіонів, модернізації галузі, використовуючи кошти як національних, так і загального бюджету ЄС.

Прикладом країни, яка успішно приєдналася до реалізації Спільної аграрної політики ЄС, може бути Польща. Але досягнення країни в сільському господарстві значною мірою обумовлювалися ґрунтовою підготовкою до вступу в Союз на основі суттєвої бюджетної допомоги та інформації селян про умови господарювання в ЄС.

Сільське господарство України завдяки надзвичайно сприятливим природним умовам, наявності працелюбного населення має всі передумови для виробництва конкурентоспроможної на світових ринках сільськогосподарської продукції. Міністерству аграрної політики та продовольства України, дипломатичному корпусу необхідно послідовно і професійно здійснювати підготовчу роботу, спрямовану на підвищення результативності переговорного процесу щодо підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом з урахуванням інтересів України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Договір про заснування Європейської Спільноти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_017.
2. Спільна сільськогосподарська політика ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.icr.org.ua/files/174_cappresentation.doc.
3. Козак Ю. Г. Міжнародні організації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://b-ko.com/book_253.html.
4. Гоголь Т. В. Становлення Спільної аграрної політики Європейського Союзу та регулювання розвитку сільських територій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12GTVRST.pdf>.
5. В ЕС одобрена новая единая аграрная политика [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agroconf.org/content/v-es-odobrena-novaya-edinaya-agrarnaya-politika>.
6. Козяк В. Д. Використання досвіду Республіки Польща у процесі трансформації господарської системи України [Текст] / В. Д. Козяк, О. Р. Саніна // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». — 2013. — № 767. — С. 317–325.
7. Стрільчук Д. Р. Трансформація аграрної політики Польщі напередодні її вступу до Європейського Союзу [Текст] / Д. Р. Стрільчук // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки. — 2008. — № 6. — С. 205–209.
8. Кваша С. Постулати аграрної політики ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://a7d.com.ua/agropoltika/1235-postulati-agrarnoyi-politiki-yes.html>.
9. Твердь польського продовольства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.agroprofi.com.ua/statti/1030-tverd-polskogo-prodovolstva.html>.
10. Жиденко Н. А. Політика фінансування аграрного сектору європейського союзу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=460>.
11. Зінчук Т. О. Євроінтеграційна перспектива аграрного сектора економіки України: теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... д-ра екон. наук / Т. О. Зінчук. — Київ, 2009. — 40 с.

12. Кузик В. Україна-ЄС: Котлета по-європейськи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://economics.lb.ua/state/2013/11/26/242856_kotleta_poievropeyski.html.
13. Громадська рада аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/11220>.
14. В госбюжете Украины на 2014 год увеличена поддержка АПК [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://agroobzor.ru/news/a-21804.html>.
15. Чайанов А. В. Краткий курс кооперации / А. В. Чайанов. — М. : Кооперативное издательство, 1925. — 77 с.
16. Про внесення змін до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»: Закон України // Відом. Верхов. Ради. — 2013. — № 50. — Ст. 698.
17. Вернигора М. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація потребує сприятливого оподаткування України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kirovograd.net/economy/2013/10/25/silskogospodarska_obsługovuyucha_kooperacija_potrebuje_sprijatlivogo_opodatkuwannja.htm.
18. Україна стане одним зі світових лідерів із виробництва органічної продукції України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.info-kmu.com.ua/2013-09-04-000000am/article/15902467.html>.

ПОСТСОЦИАЛИСТИЧЕСКИЕ СТРАНЫ В СИСТЕМЕ АГРАРНЫХ ОТНОШЕНИЙ ЕС И ПРИОРИТЕТЫ УКРАИНЫ

Макуха С. Н.

Исследованы особенности и эволюция Общей аграрной политики Европейского Союза (ОАП), ее изменения, вызванные присоединением к ЕС пост-социалистических стран. Проанализирован процесс успешного аграрного реформирования Польши. Доказана необходимость использования ее опыта в создании предпосылок для перспективного включения аграрного сектора Украины в реализацию (ОАП).

Ключевые слова: Общая аграрная политика ЕС, импортные пошлины, экспортные субсидии, сельскохозяйственные обслуживающие кооперативы, органическое земледелие.

POST-SOCIALIST COUNTRIES IN EU AGRARIAN RELATIONSHIP SYSTEM AND PRIORITIES OF UKRAINE

Макуха С. Н.

Peculiarities and evolution of the General Agrarian Policy of the European Union (GAP), its changes caused by accession of post-socialist countries to EU have been studied. The process of successful agrarian reformation of Poland has been analyzed. The necessity to use its experience in development of prerequisites

for perspective inclusion of the agrarian sector of Ukraine for implementation (GAP) has been proven.

Key words: EU General Agrarian Policy, import duties, export subsidies, agricultural servicing cooperatives, organic farming.

УДК 330.1:330;341,1

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРАУДФАНДИНГУ В УКРАЇНІ

О. С. Марченко, доктор економічних наук, професор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Обґрунтовано наявність в Україні значного потенційного попиту на мікроінвестиції домогосподарств та розкрито головні соціально-економічні фактори, що обмежують їх пропозицію: низький рівень доходів населення та орієнтація їх використання на поточне споживання, відсутність мотивації до мікроінвестицій, недостатня розвиненість ринку платіжних карток, мінімізація фінансового сектору. Доведено необхідність здійснення заходів, спрямованих на підвищення довіри домогосподарств до колективного мікрофінансування.

Ключові слова: краудфандинг, колективне мікрофінансування, доходи, міжчасовий споживчий вибір, ринок платіжних карток, довіра.

Постановка проблеми. Краудфандинг (від англ. *crowdfunding*: *crowd* — натовп, *funding* — фінансування) — новітня технологія залучення коштів великої кількості інвесторів — користувачів Інтернету, пов'язаних соціальними мережами, з метою фінансування різноманітних проєктів. Це технологія соціального фінансування через Інтернет, залучення соціальних інвестицій, що здійснюють особи, які не є інституційними інвесторами.

Розвиток краудфандингу в Україні обмежується не тільки техніко-технологічними чинниками, такими як відсутність краудфандингових платформ, недостатнє поширення Інтернету [1], а й соціально-економічними, культурними, правовими, управлінськими та ін. Їх аналіз є актуальним щодо визначення шляхів створення умов для впровадження краудфандингу в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасний період дослідження краудфандингу знаходиться на етапі накопичення, аналізу, первинного узагальнення практики колективного фінансування. Уперше ця технологія